

Domov se ni vrnil, ampak k sosedu je šel, k mlademu Matevžku, in tam hiral v jezi in sovraštvu do sina svojega. Tožil ga je, a sodbe ni čakal.

Danes mu zvoní gori pri podružnici sv. Miklavža in jutri ga bodo zagrebli v rujavo prst tam blizu starega njegovega.

Književna poročila.

I.

Dr. Fr. S. Krauss: *Sitte und Brauch der Südslaven*, Wien, 1885. 8, XXVI. 682 str.

(Dalje.)

Namen te knjige je torej: objaviti pravne običaje in navade, ki živé med južnimi Slovani ter so se opisali v teku zadnjih osemdeset do sto let. S preteklimi časi, z zgodovinsko podlago denašnjih razmer se pisatelj ni maral baviti. „Nicht aus alten vermorschten handschriften von evangelienübersetzungen und den statuten verschiedener gemeinden und duodezherzogthümer wollte ich ein gewohnheitsrecht der Südslaven heraus-spintisiren . . .“, ker njemu, kakor sam trdi v blagodonéči in izborni svoji pisavi, učenjaku ni za to, „fremden quark zu excerpiren, compiliren und commentiren“.

Le jedenkrat je napravil iznimek. V drugem poglavju knjige svoje nam podaja zgodovinske črtice o župi, plemeni in občini. Ko sem prečital to poglavje ter spomnil se pri tem besed v predgovoru, s katerimi pisatelj sam proslavlja ta oddelek knjige svoje, nisem znal, bi se li čudil, ali smijal takemu početju. „Man sieht dem capitel die grosse gedankenarbeit nicht leicht ab . . .“ pravi Krauss. A komu, ki se je le količkaj ogledal v zgodovini slovanskega prava, ni takoj jasno, da je vse poglavje le plitev, nikakor ne vesten ter ne točen izpisek iz Brašničevih sestavkov o župah ter o municipijah, objavljenih v „Radu“. In ti izpisi so tem slabejši, ker pogrešamo mi pisatelji — knjiga njegova to dokazuje — o stvári vseh svojih študij. Da mu n. pr. očaka slovanskih pravnih historikov, Maciejowskega knjiga, ki pa ni tako brez vse vrednosti, kakor trdi Krauss, še po naslovu ni natanko znana, to le mimogredé omenjam. Da bi bil pisatelj pogledal v katero koli knjigo o zgodovini slovanskega prava, imelo bi drugo poglavje njegove knjige povse drug značaj. Malenkost je menda, toda pisatelju o jugoslovanskem pravu ne bi se smela pripetiti, da se prvi jugo-

slovanski župan ne imenuje v virih še le v 11. stoletji, ampak že l. 777. Bil je slučajno Slovenec, zbog tega ga Brašnić ne imenuje, ker je pisal le „o župah u hrvatskoj državi za narodne dinastije.“ To pa Kraussa ne moti, ampak Brašnićeve trditve o Hrvatih uporablja kar za vse južne Slovane. O posebnostih pri Slovencih ničesar ne vé. Kako je pisatelj uporabljal Brašnića, naj kaže sledeči primer. Na strani 21. knjige svoje piše Krauss, ne da bi imenoval svoj vir, tako-le: „Das verhältniss der gleichberechtigung zwischen dem knez und den übrigen župani erlitt auch dann keine wesentliche wandlung, als der kleine kroatische bundesstaat in engere beziehungen zu dem Karolingerhofe getreten. Die kroatischen knezovi Trpimir (in der zweiten hälfte des IX. jahrhunderts) und Muncimir suchten wohl deutsche einrichtungen daheim einzuführen, doch konnten sie nur im einverständnis mit den župani aenderungen vornehmen. Unter knez Tomislav und seinen nachfolgern im 10. jahrhundert erstarkte immer mehr die machstellung des knez und in demselben masse schwand die macht der župani dem knez gegenüber, dem sie nicht mehr als gleichberechtigte, sondern als unterthanen galten.“ Brašnić pa piše v „Radu“, XXV, stran 32: „Ovaj odnošaj ostade u bitnosti i tada nepromienjen, kada kneževska oblast u Hrvatskoj doticajem se zapadom, poimenice pako s dvorom karolinžkim ugleda zadobi te si odonud prisvoji uredbe, potekše iz germanskih nazora o kraljevskoj vlasti: sve bo što su knezovi Trpimir i Muncimir činili kano glave države, činili su sdogovorno sa župani. Za Tomislava i njegovih nasljednika učvrsti se jačanjem državnoga bića i vanjskimi uplivi središnja vlast. Usled toga izgubiše rodovi i župe po malo dosta toga od svoje prvašnje samovlasti, sada se promieni pojam časti i pravni odnošaj župana naprama kralju: župani stupiše u mnogo tješnji odnošaj naprama ovomu, te bijahu većma njegovi podanici, nego li braća.“

Dà, dà, kdor dotične literature ne pozná, „der sieht dem capitel die grosse gedankenarbeit nicht leicht ab.“ Svojim čitateljem pa mi razven tega vzgleda ni treba podajati drugega, da morejo sami oceniti to stran Kraussove knjige.

A pustimo to. Pisatelj sam polaga največjo važnost na tisti del svoje knjige, ki se peča s sedaj živečim običajnim pravom. Kakor mikavno bi torej tudi bilo, natanko ga zasledovati v zgodovinskih njegovih preiskavah, vendar se temu odrekamo.

Na podlagi znanih zbirk narodnih jugoslovanskih šeg opisuje Krauss pravne razmere v zadružni „kući“, prehaja potem s poglavji, ki imajo za znanstveno knjigo čudne napise: „liebesleben“, „liebeszauber“, „liebesentzweiung“, „die wahl für's leben“ itd., na razmerje v posamezni obitelji,

med možem in ženo, otroki in roditelji. H koncu svoje knjige še govori o sorodstvu, kumstvu, pobratimstvu in gostoprimstvu.

Bogato snov je porabil tako, da v vsakem poglavju uvodnim stavkom, v katerih je pisatelj namenjen podati tako rekoč vodilo vsemu sestavku, nasledujejo od besede do besede predstavljena poročila „unserer gewährsmänner“, to je Bogišičevih poročevalcev, katera poročila se nahajajo lepo zbrana v „Zborniku sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena.“ Ta poročila podajajo malodane dve tretjini stvarne tvarine v Kraussovi knjigi. Njim se pridružavajo poročila iz nekaterih knjig, ki so izšle po Bogišičevem zborniku — posebno iz Vuk Vrčevićevih —, poleg tega je uporabljen še kak drug že tiskan vir in le tu in tam pride katera malenkost, ki še do sedaj ni bila objavljena. Tvarine, ki jo obsežajo ta poročila, ni treba ocenjevati. Ker je, kakor sem omenil, z malimi iznimki skoraj vse že objavljeno, je tudi vsakdo, komur je mari za stvar, že po predelanji izvirnikov razsodil: koliko verodostojnosti gre temu ali ónemu poročevalcu, kaj odgovarja bolje narodovemu prepričanju, kaj je tujega itd. Nasproti Krausovi knjigi se nam vriva torej le vprašanje: kaj je pisatelj s tako obilno tvarino počel, kako jo je porabil?

Najprej jedne stvari ne morem zamlčati. Neprijetno me je prijelo, ko sem, čitajoč predgovor, zapazil, da pisatelj v naglici še toliko ni utegnil, da bi naslov Bogišičevega „Zbornika“, brez katerega Kraussova knjiga nikdar ne bi bila zagledala luči sveta, vestno preložil v nemščino. „Der sammler (sic) zur zeit noch bestehender rechtsgewohnheiten bei den Südslaven“ imenuje Krauss, kadar naslov navaja nemški, tisto knjigo, katere naslov je nje pisatelj sam prevel v latinščino s „collectio consuetudinum juris etc.“ Da Kraussova prestava nima pravega zmisla, je ravno tako očitno, kakor da bi najnavadnejša hvaležnost proti tistemu, od katerega truda se redi njegova knjiga, tudi v tem zahtevala večjo točnost.

Krauss sam prizna gledé „Zbornika“, da je uporabil veliko njegove snovi; žal, da je to storil na tako nesrečen način. Ako namreč podaja poročila iz „Zbornika“, tedaj ga je, ne vém, kako bi dejal, nekako sram, pri vsaki malenkosti povédati, da je iz „Zbornika“. Vzemimo n. pr. 15. poglavje Kraussove knjige: „o doti“, str. 272. do 298. Ako odračunim šest strani obsežajoč prenatis jedne pripovédke iz Vrčevićeve knjige „Niz srpskih prip.“ ter odlomke iz narodnih pesmij, ki so vpleteni, ostalo je vse, kar je namreč stvarnega, posneto iz „Zbornika“ in po nekoliko iz Bogišičeve razprave „o važnosti sakupljanja narodnijeh pravnijeh običaja kod Slovena.“ Trideset stvarnih podatkov iz raznih krajev slovanskega juga je v tem poglavju iz Bogišičevega „Zbornika“ posnetih, in trikrat je mimogredé omenjeno, da je dotično poročilo iz „Zbornika“. Pri sedemindvajsetih poro-

čilih tega ni, ampak bere se le opazka: „unser gewährsmann N. N. berichtet . . .“ ali kaj jednakega. Pri tem se pisatelju večkrat pripeti smešna nezgoda, da h koncu še ne vé, kdo je prav za prav njegov porok: „Vukalović oder Sredanović, wir wissen nicht genau, wer von den zwei unser gewährsmann ist, sagt . . .“ Kadar pa pisatelj pové, da je ta ali óni podatek iz „Zbornika“, prav redkokrat dostavlja tudi stran, tako da je poraba knjige prav težavna. Navidezno bi bil vtis, ki ga knjiga dela na prvi pogled, rekel bi po zunanji obliki svoji, menj ugoden, ako bi na vsaki strani nekaterikrat čitali Bogišić: Zbornik pag. . . ., ali pa Bogišić: o važnosti etc. pag. . . ., konečno bi pa pisateljski vésti le boljše ugajalo. Ako namreč človek čita: „ich hebe dies hervor, weil meine quellen und zumeist die berichterstatte im „Zbornik“ in dieser hinsicht nicht genau unterscheiden“, mora to napraviti nánj vtis, da so „berichterstatte des Zbornik“ le tisti, pri poročilih katerih se „Zb.“ ali kaj jednakega dostavljenega nahaja, ter da so „meine quellen“ vsi, katere sicer nazivlja „unsere gewährsmänner“ itd. Toda ljuto bi se varal, kdor bi to mislil.

Pa tudi to hibo, kakor pomanjkanje novega bi prezrli. Konečno vendar nima vsakdo prilike nabrati mnogo novega, za narodopisje znamenitega gradiva. Za južne Slovane nabranega ga je že toliko, da smo prav hvaležni vsakomu, ki se potrudi, podati iz tega kaj tujcem, da nas bolje spoznavajo. Le preradi uporabljamo v takih slučajih tisti stavek iz morskega prava „le pavillon couvre la cargaison“ — zastava, pod katero jadraš, brani tudi tvoje blago —. Kjer pride narodnost vmes, kjer gre za razširjevanje znanja o južnih Slovanih pri tujcih, smo s hvalo vsi takoj pripravi, ter radi preziramo nedostatke. Vendar to smemo storiti le do neke meje. Ako namreč pisatelj predmet tako lehkomisljeno in površno obravnava, kakor se to godi v Kraussovi knjigi, ob jednom samega sebe zmerom proslavlja ter z nekim usmiljenim ponosom gleda na druge siromake, ki so se pred njim — sevé povse na kriv način — drznili pečati s tem predmetom, treba nam je biti malo natančnejšim.

Odkod je dobil pisatelj tvarino za svojo knjigo in kako jo uporablja, povédal sem že. Omenjal sem tudi, da se med posameznimi podatki navajajo kot vez mnogokrat narodne prislvice ali pa odlomki iz narodnih pesmij. Med njimi se vrste pisateljeve opazke, ako ni že na početku dotičnega poglavja navédel dovolj obširno svoje mnenje ob institutih, kateri se v njem opisujejo. Zisteme nima in zbog tega je težko v kratkem splošno sodbo izreči, stran za stranjo pisatelju slediti pa tukaj vendar zavoljo prostora ne morem.

V uvodnih stavkih, kakor sploh v opazkah svojih se le prerad poetično izraža. Ker pa sam čuti, da bode ta način pisateljevanja našel mnogo

nasprotstva, opravičuje se ter pravi, da ne mara za mnenje, katero imajo „viri illustrissimi“, kateri se bojda ne menijo za „das lebendige, gegenwärtige“, ampak trdijo, da „wer derlei zu beschreiben und zu ergründen sucht, ist ein „literat“, also ein „oberflächlicher, unwissender mensch“. Da to pojasnim, hočem podati v poskus začetek 16. poglavja — „die wahl fürs leben —“, ki počimlje tako-le: „Eingebracht ist die fechtung. Hoch aufgeschichtet stehen um das haus herum die heukogel. Die pferde, kühe, schafe und ziegen glänzen vor wohlbefinden. Behaglich streckt sich der haushund vor der schwelle aus und blickt unverwandt auf den domacín. Dieser sitzt auf einem steine in der hausflur und schmaucht gemüthlich aus seiner stummelpfeife.“ Po tem poskusu se menda ne bomo več hudovali na urednike nemških zabavnih listov, ki, kakor Krauss na str. 644 bridko toži, nežeje objaviti neke hrvaške pripovedi, katero je on predelal. Pomislite: „seit einem jahre kugelt sich (.) das manuscript in verschiedenen redactionen herum . . .“ Da, da, ti presneti uredniki nimajo razuma za jugoslovanski humor! (Dalje prihodnjič.) Dr. Janko Babnik.

II.

Jezičnik.

Knjiga slovenska v XIX. veku. A. Spisal J. Marn. XXIII. leto. Natisnil in založil Jos. Rudolf Milic. V Ljubljani 1885. 8, 94 str. Cena 60 kr., po pošti pod križnim zavitkom 65 kr.

Kakor znano, jel je Jezičnik razpravljati z XXI. tečajem knjigo novoslovensko od srede 16. do konca 17. stoletja, XXII. tečaju njegovemu so bili predmet književniki slovenski preteklega veka, XXIII. letnik pa se bavi s slovstvom slovenskim skoraj do srede 19. stoletja ter nam opisuje književno delovanje petdeset več ali menj znamenitih pisateljev. Z velikim veseljem mora pozdravljati vsak prijatelj slovenske knjige i to zadnje (po lanskem „Učiteljskem Tovarši“ ponatisneno) delo učenega g. profesorja; saj je dičijo z jedne strani vse, v „Ljubljanskem Zvonu“ že večkrat pohvalno omenjene prednosti pisateljeve, z druge strani pa mora snov sama, razpravljajoča slovstvo našega veka, obradostiti in z nekakim ponosom naudati srce vsakega rodoljubnega Slovenca, ako jo primerja z žalostno stvarino zadnjih dveh „Jezičnikov“. Kajti iz posameznih književnikov te dobe na „razgled“ postavljeni posnetki očitujejo nam dovolj jasno in neovržljivo, da se naša mila materinščina v kljub vsemu pomenčevalnemu pritisku preteklih vekov, v kljub vsem drugim neprilikam in oviram ni dala zatreti, ali „brevi manu“ iztrebiti, da je marveč ravno v našem stoletju po umnem likanji domoljubnih mož lepo napredovala in se v kratkem času tako krepko razvila, da ji v tem obziru niti v večjih, svetovnih literaturah ni najti primere.